

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки

Іленьків Галина Василівна

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

“ГЕНДЕР І ПОЛІТИКА ”

для студентів четверого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів 2022

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки

Протокол №12 від 28. 06. 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету

Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни.....	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни.....	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	6
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни.....	7
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	9
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	13
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	19
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	19
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам	20
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку).....	21

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова
	Спеціальність 052 Політологія	
Модулів – 1		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 1		4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 90		8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3,9	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	26 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		13 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		51 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: залік</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Гендер і політика» є вибірковим курсом зі спеціальності 052 «Політологія» для освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається в 8 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою, ECTS). Дисципліна «Гендер і політика» є необхідною складовою професійної та практичної підготовки бакалаврів із політології. Вона дає можливість поглибити знання із сфер соціальних структур і соціальних відносин, соціології гендера.

Основною метою курсу є ознайомлення слухачів і слухачок з поняттям гендерної стратифікації суспільства, гендерними особливостями формування і динамікою владних відносин у ньому, основ гендерної політики та руху за рівні права і можливості чоловіків і жінок. Окрім того, даний курс передбачає розгляд успішних моделей гендерної політики у західних (наприклад, скандинавських) суспільствах. Окрім теоретичних знань, студенти і студентки поглиблюють аналітичні вміння та навички критичного (в тому числі, гендерного) аналізу. Специфіка основного предмету дослідження цього курсу вказує на його міждисциплінарний характер.

Завдання курсу:

- З'ясування сутності гендеру як філософської, політологічної та соціологічної категорії.
- Дослідження історії формування гендерного дискурсу в соціальнополітичних дослідженнях.
- З'ясування сутності і причин феміністських рухів.
- Охарактеризування основних феміністських політичних теорій.
- Проведення гендерного аналізу політичних процесів і діяльності політичних інститутів.
- Пошук і оцінка шляхів вирішення гендерних конфліктів у політичній і суспільній сферах.
- Проведення порівняльного аналізу гендерної політики в Україні, країнах Європейського Союзу, інших регіонах світу.

За результатами успішного засвоєння курсу студент повинен:

знати:

- Аспекти залученості жінок у політику в Україні: суспільні та партійні чинники;
- Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні;
- Стан гендерних відносин у сфері політики у світі і в Україні;
- Міжнародні зобов'язання України у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

вміти:

- Аналізувати гендерну політику України та зарубіжних держав;
- Застосовувати механізми щодо впровадження гендерної рівності чоловіків та жінок у політиці;

Розбиратись у механізмах розширення прав та свобод жінок, задля забезпечення пропорційного представництва жінок у політиці.

Крім того, в результаті успішного завершення курсу студент набуде:

- спеціальних компетентностей:

- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- Здатність аналізувати та прогнозувати особливості впливу соціальних груп, груп інтересів та груп тиску на політичну реальність, організація та здійснення діяльності з захисту групових інтересів в політичному процесі.

Програмні результати навчання:

- Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- Застосовувати теорії соціальної стратифікації, групової взаємодії, діяльності груп інтересів та груп тиску на місцевому, регіональному та державному рівні здійснення публічної політики.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
1	1		4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1: Стать і гендер: особливості визначення та співвідношення понять.	8	2	2	-	-	4
Тема 2: Поняття "статі" та "гендеру". Гендерні виміри політики.	6	2	-	-	-	4
Тема 3. Гендерні студії в сучасних суспільно-поведінкових науках.	8	2	2	-	-	4
Тема 4. Історичні форми вияву гендерної нерівності в політиці	6	2	-	-	-	4
Тема 5. Політико-філософські течії, що звертаються до проблем статі та гендеру. Фемінізм.	8	2	2	-	-	4
Тема 6. Третя хвиля фемінізму. Включення проблематики ЛГБТ в жіночий рух.	6	2	-	-	-	4
Тема 7. Гендерні стереотипи в політиці.	8	2	2	-	-	4
Тема 8. Проблема правового статусу та рівності за гендерною ознакою	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Політична участь, поведінка, культура та гендер	6	2	-	-	-	4
Тема 10. Гендерне питання у виборчому процесі	6	2	-	-	-	4
Тема 11. Гендер та лідерство. Фемінні та маскуліні риси в образі лідера	6	2	-	-	-	4
Тема 12. Гендерні аспекти міжнародної політики. Поняття гендерної політики держави.	6	2	1	-	-	3
Тема 13. Гендерна політика в стабільних демократіях, традиційному та посткомуністичному суспільствах. Проблеми та виклики гендерної політики України.	8	2	2	-	-	4
Разом – Змістовний модуль 1	90	26	13	-	-	51
РАЗОМ	90	26	13	-	-	51

4. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Баллінгтон, Дж. (2011). Розширення прав і можливостей жінок з метою посилення політичних партій: Посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті. Програма розвитку ООН, Національний демократичний інститут. <http://issuu.com/undpukraine/docs/empowering-women-politparties-ua/1>
2. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення. – К., 2010. – 192 с.
3. Гендерні аспекти державної служби : монографія / [М. І. Пірен, Н. В. Грицяк, Т. Е. Василевська, О. М. Іваницька] ; за заг. ред. Богдана Кравченка. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. 336 с.
4. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Наталя Грицяк. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 384 с.
5. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 344 с.
6. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові, та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. І. Нижник, В. М. Олуйка. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002, – 352 с.
7. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка та ін. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.

Додаткова література:

1. Белкіна О. Гендерно-правові засади демократичної розбудови державного управління на регіональному рівні / О. Белкіна // Стратегія регіонального розвитку : формування та механізм реалізації : матеріали щорічної міжнар. наук.-прак. конф., 31 жовт. 2007 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – Т. 1. – С. 373-374.
2. Вегнер О. Фемінізм як джерело гендерної політики / О. Вегнер // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 34. – К. : Ін-т держави і права імені В. Корецького НАН України, 2006. – С. 635-643.
3. Ворчакова І. Є. Жіночий рух у суспільно-політичному житті України. Монографія. – Миколаїв: вид-во МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – 287 с. 17. Ворчакова І. Є. Фемінізм як ідеологія жіночих рухів / І. Є. Ворчакова // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – Київ; Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2004. – С. 240-247.
4. Галанець О. Управління гендерними процесами в державній політиці / О. Галанець // Віче. – 2009. - № 6. – С. 7-9.
5. Гендер і державна політика. – К.: Основи, 2004.
6. Гендерні особливості особистої безпеки. Насильство і торгівля людьми //
7. Гендерні перетворення в Україні / укладач М. Скорик. – К., 2007. – С. 150-163.
8. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. – К., 2007. – 207 с.
9. Гендерний розвиток в Україні: Реалії і перспективи. UNDP, UN in Ukraine, 2003 // насильство на гендерній основі: загрози та шляхоподолання. – С. 70-78.

Інтернет-джерела

1. Галустян, Ю. М. (2014). Функціонування національного механізму реалізації гендерної політики: Аналітичний звіт за результатами проведення інтерв'ю з експертами у галузі

- гендерної політики; за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні.
http://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/CEDAW_3%20surveys_%20UKR.pdf
2. Карась, Т. (2014). Чи є для жінки місце у політиці або гендерні квоти: бути чи не бути? Я : гендерний журнал, 2, 31-34. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3366>
 3. Маєрчик М. Розвиток теорій гендеру і статі : [розділ книги]: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15668>
 4. Марценюк Т. Діалог "Україна - Захід" у гендерній площині: огляд дискурсивних моментів семінару про участь жінок у політиці, або чому неможливо танцювати балет на футбольному полі: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1397>
 5. Марценюк Т. Антигендерні ініціативи на локальному рівні: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2006>
 6. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12117>
 7. Марценюк Т. Феміністичний активізм в Україні у XXI столітті (фрагмент книги "Чому не варто боятися фемінізму"): Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14813>
 8. Марценюк, Т. О., Оксамитна, С. М. (2019). Громадська думка щодо гендерних квот та жінок у політиці в Україні. Наукові записки НаУКМА. Соціологія, 2, 3-15. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16768>

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1: Стать і гендер: особливості визначення та співвідношення понять.

Гендерний підхід: його специфіка. Інтерпретація поняття «гендерна політика». Основні напрями гендерної політики. Співвідношення категорій «жіноча політика», «державна гендерна політика», «державна політика щодо жінок». Гендер – категорія аналізу соціально-політичного процесу.

Розмежування понять «гендер» та «стать». Суспільне та наукове значення гендерних досліджень в соціальній та політичній сфері.

Визначення основних понять гендерної політології: гендер, стать, гендерна рівність, гендерна диференціація, маскуліність, фемінність, сексизм, андроцентризм, фемінізм.

Тема 2: Поняття "статі" та "гендеру". Гендерні виміри політики.

Поняття статі та гендеру: антропологічні, психологічні, філософські, політологічні підходи. Статеві відмінності та їх формування у процесі соціалізації особистості. Психологія статевих відмінностей – міфи і реальність. Причини існування різниці в поведінці чоловіків та жінок: роль біологічних і культурних чинників. Асиметрія гендерної соціалізації. Гендерна стигматизація дітей (навішування статевих ярликів). Культура та соціалізація.

Гендерна політологія як галузь політичної науки про закономірності та особливості диференціації чоловічих та жіночих ролей в соціальнополітичній сфері суспільства. Актуальність та причини появи даного апарату. Об'єкт, предмет та завдання курсу «Гендерна політологія», його міждисциплінарний характер. Теоретико-методологічна база гендерних досліджень.

Соціальний контекст виникнення гендерних досліджень. Історичні етапи формування уявлень про сексуальність людини в новітніх суспільствах.

Три типи уявлень про те, якою має бути сексуальність людини: традиціоналістське (християнське), ліберальне та гедоністичне. Аналіз відносин між статями в марксизмі, в соціології Т. Парсонса. Соціальне конструювання гендерних відмінностей І. Гофмана, Д. Зіммермана.

Тема 3. Гендерні студії в сучасних суспільно-поведінкових науках.

Гендерний підхід в соціально-філософських розвідках П. Бурд'є. «Ера вседозволеності» (Ентоні Гіденса), поняття сексуального збочення (відхилення), сексуального плюралізму та сексуального релятивізму в новітніх суспільствах (дослідження Вільгельма Райха, Мішеля Фуко).

Дослідження Елфріда Кінсі. Передумови «сексуальної революції» в західних суспільствах (поч. другої пол. ХХ ст.). Інституціоналізація гендерного дискурсу соціально-політичних досліджень. Гендерні дослідження в Україні.

Тема 4. Історичні форми вияву гендерної нерівності в політиці

Коріння гендерного конфлікту, вважаємо, слід шукати в бівалентній сутності гендеру. Як зазначають дослідники, гендер бівалентний і передбачає одночасно як політику перерозподілу, так і політику визнання, стикаючись при цьому з дилемою перерозподілу – визнання.

Розв'язання проблеми перерозподілу – визнання в системі державного управління передбачає насамперед подолання гендерних стереотипів, які виходять з феномену «скляної стелі». Цей термін запропонований Л. Мартин для позначення штучно створених бар'єрів, заснованих на забобонах, що не дають змоги жінкам і представникам національних меншин – висококваліфікованим спеціалістам – просуватися по службі й обіймати керівні посади у своїх організаціях.

Під гендерними стереотипами зазвичай розуміють судження щодо ролі й місця жінок і чоловіків у системі суспільних відносин, а точніше – гендерні стереотипи – це «набір загальноприйнятих норм і суджень, які стосуються існуючого становища чоловіків і жінок, норм їхньої поведінки, мотивів і потреб. Гендерні стереотипи закріплюють існуючі гендерні розбіжності і стають перепорою до змін стану справ у сфері гендерних відносин».

Тема 5. Політико-філософські течії, що звертаються до проблем статі та гендеру. Фемінізм.

Передісторія феміністських ідей. Проблема гендеру в соціальнополітичній думці XIX-XX ст. Просвітництво і ранній ліберальний фемінізм. Феномен організованого жіночого руху. Перші жіночі політичні організації в європейських країнах та США. Фемінізм першої хвилі. Суфражистський рух. Постанова жіночого руху в Україні.

Друга хвиля феміністського руху на Заході у 1960-1980-ті рр.: особливості та дійові особи (С. де Бовуар, Б. Фрідан). Феміністські концепції: ліберальний фемінізм, соціалістичний фемінізм (від класичного марксизму до неомарксизму). Модель подвійного пригнічення в марксистському і соціалістичному фемінізмі (А. Янг).

Тема 6. Третя хвиля фемінізму. Включення проблематики ЛГБТ в жіночий рух.

Постмодерністський фемінізм «третьої хвилі»: радикальний фемінізм, психоаналітичний фемінізм (нові методології дослідження суспільства і соціальної нерівності).

Радикальний фемінізм: жінки як «клас», методи боротьби і теми досліджень. Новітні феміністські концепції (гуманістичний фемінізм, культурний фемінізм). Право вибору жінкою репродуктивної поведінки як політична проблема. Чи мають політичне значення біологічні відмінності між жінкою та чоловіком? Здатність до дітонародження як засаднича причина стану пригноблення жінки (М.О'Браєн). Феміністична критика неоромантичної концепції сім'ї Ю.Габермаса. Критика теорії соціальних ролей у дзеркалі гендерних політик. Феміністська радикальна концепція громадянства. Гендер і проблема бівалентних груп (стать-раса).

Тема 7. Гендерні стереотипи в політиці.

Стереотипи і стереотипізація: основні методологічні підходи. Гендерні стереотипи у світлі теорії стереотипізації, їх функції. Фактори, що впливають на гендерну стереотипізацію.

Патріархат як соціальна система та універсальна структура панування. Патріархат як система соціокультурної гегемонії. Міф про патріархат та його евристична функція. Структурна асиметрія фемінного і маскулінного.

Традиційний (патріархатний), модерний та постмодерний типи гендерних відносин. Шлюб, структура сім'ї та становище жінки. Економічна система патріархату. Мова культури і маргінальність жінки. Поняття “гендерного розриву” (gender gap). Держава як інструмент патріархату. Сексизм, чоловічий шовінізм. Фемінізм і міф про нейтралітет інтелекту. Дж. Фрімен, С. Фаєрстоун та ін.: концепція патріархату.

Тема 8. Проблема правового статусу та рівності за гендерною ознакою

Гендерна рівність і сучасна демократія. Поняття «паритетної» демократії. Теоретичні та практичні передумови паритетної демократії в Україні. Роль паритетної демократії у формуванні політичної еліти в сучасному українському суспільстві. Забезпеченість рівних прав і можливостей стосовно політичної участі жінок в Україні.

Проблема гендерного дисбалансу у політичному представництві. Вплив гендеру на характер і форми політичної участі. Особливості електоральної поведінки жінок. Політична культура і гендер.

Гендерні квоти як механізм просування жінок у політику: міжнародний та вітчизняний досвід.

Роль та можливості неурядових жіночих організацій у підтримці жінок – політичних лідерів. Громадська думка в Україні про гендерне питання.

Тема 9. Політична участь, поведінка, культура та гендер

Усі ці напрями потребують розширення правового забезпечення і здійснення гендерно-правового аналізу різних галузей законодавства України на основі поглибленої концептуальної розробки кожного з них. Проблемою щодо цього є вироблення єдиної методології гендерно-правової оцінки законодавчих актів, впровадження в чинне законодавство не схематичного використання словосполучення «жінка і чоловік» у всіх випадках, коли йдеться про права, обов'язки чи відповідальність осіб обох статей, а схвалення положень законодавства, які не тільки не містять обмежень чи привілеїв за ознакою статі, а в результаті своєї реалізації сприяють усуненню правовими засобами фактичного гендерного дисбалансу, що склався в тій чи іншій сфері суспільних відносин.

На основі концептуального бачення кожного з цих напрямів державної гендерної політики мають розроблятися галузеві стратегії впровадження гендерних підходів і напрямів гендерно орієнтованої політики у відповідних сферах і визначатися основи галузевого законодавства щодо їх забезпечення. Це потребує залучення широкого кола науковців з питань гендерно-правових знань й окремих галузей, що потребують державного регулювання. Складність полягає в тому, що повільно відбувається накопичення й розвиток гендерноправових знань, а також у переважно індіферентному ставленні сучасної юридичної науки до теорії й практики гендеру.

Тема 10. Гендерне питання у виборчому процесі

Серед основних механізмів, які сприяють дотриманню принципу гендерної рівності під час виборів, дослідники виокремлюють такі: законодавче закріплення гендерної рівності у національному чи міжнародному законодавстві; застосування гендерного квотування; функціонування спеціальних інституцій, які стежать за дотриманням принципу гендерної рівності загалом, та у виборчому процесі, зокрема та ін.

Одним із найбільш поширених та ефективних є механізм гендерного квотування, який може передбачати резервування місць у виборному органі влади для представників певної статі або ж наявність квотування під час формування виборчих списків. Квотування виборчих списків може бути добровільним (політичні партії застосовують його з власної ініціативи) або ж примусовим (квоти у виборчих списках встановлюють державою та повинні виконуватися всіма учасниками виборчого процесу).

Тема 11. Гендер та лідерство. Фемінні та маскулінні риси в образі лідера

Політична культура і гендер. Гендерні квоти як механізм просування жінок у політику: міжнародний та вітчизняний досвід. Роль та можливості неурядових жіночих організацій у підтримці жінок – політичних лідерів. Гендерний аналіз результатів виборчого процесу.

Тема 12. Гендерні аспекти міжнародної політики. Поняття гендерної політики держави.

Державна гендерна політика: характеристика складових. Гендерна парадигма в політологічних дослідженнях. Маскулінність і фемінність як ефекти гендерної системи. Детермінанти політики, які зачіпають інтереси жінок і чоловіків: інституціональні, соціально-економічні, ідеологічні фактори. Характер взаємовідносин між державою та сім'єю, громадянське суспільство.

Методи гендерних досліджень в політиці (Gender mainstreaming). Політична влада та владні відносини: гендерний аспект. Гендерна асиметрія в політиці та владі. Гендерні стереотипи в політиці. Основні напрямки егалітарної політики. Умови, які забезпечують ефективність егалітарної державної політики, активна гендерна політика.

Тема 13. Гендерна політика в стабільних демократіях, традиційному та посткомуністичному суспільствах. Проблеми та виклики гендерної політики України.

Забезпеченість рівних прав і можливостей стосовно політичної участі жінок в Україні. Проблема гендерного дисбалансу у політичному представництві. Вплив гендеру на характер і форми політичної участі. Особливості електоральної поведінки жінок.

Політична культура і гендер. Гендерні квоти як механізм просування жінок у політику: міжнародний та вітчизняний досвід. Роль та можливості неурядових жіночих організацій у підтримці жінок – політичних лідерів. Гендерні аспекти державної служби в Україні. Гендерний підхід до кадрового забезпечення державної служби. Оцінка можливостей кар'єрного зростання української жінки.

Основні положення міжнародних політико-правових документів з питань гендеру (Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінки, «Біль про права жінок»). Принцип гендерної рівності впервинному законодавстві ЄС. Політика щодо гендерної рівності в соціальному праві ЄС. Огляд гендерних політик і практик міжнародних фінансових організацій. Залучення жінок у політику (країни ЄС та Україна). Моніторинг досягнення гендерної рівності. Індекс глобального розриву, економічних можливостей жінок. Індекс соціальних інститутів і гендеру, індекс гендерної рівності країн ЄС.

6. Теми та зміст семінарських занять навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1

Тема 1. Стать і гендер: особливості визначення та співвідношення понять.

1. Тлумачення поняття «гендер»
2. Співвідношення понять «стать» та «гендер»
3. Предмет, структура і функції гендерної політології.
4. Сутність та зміст основних підходів до визначення поняття “гендер”.

Основні поняття: гендер, стать, гендерна політологія.

Література:

1. Ворчакова І.Є. Гендерна політика: навч. пос. для студ. вузів III-IV рівнів акредитації / І. Є. Ворчакова. – Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2014. – 244 с.
2. Гендерний розвиток у суспільстві : конспекти лекцій. – 2-е вид. – К. : Фоліант, 2005. – 351 с.
3. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: «К.І.С.», 2004.
4. Фурман А. Основи гендерної рівності : навчальний посібник / А. Фурман, Т. Надвичина. - Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 168с

Тема 2: Поняття "статі" та "гендеру". Гендерні виміри політики.

1. Поняття «стать» та «гендер»: підходи до трактування;
2. Гендерні виміри політики. Гендерна політика держави.
3. Сутність та зміст поняття гендерної політики.
4. Характеристика та особливості вжитку понять «гендер» і «стать».

Основні поняття: стать, гендер, гендерна політика.

Література:

1. Андрусенко Н. Утвердження гендерної рівності : реалії та перспективи / Н. Андрусенко // Праця і зарплата. – 2007. – лют. (№ 7). – С. 5.
2. Аніщук Н. Права жінок в контексті принципу рівноправ'я статей / Н. Аніщук // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 46-31.
3. Аніщук Н. Роль жіночого руху України в демократизації суспільних відносин / Н. Аніщук // Науковий вісник. Гуманітарні науки : історія, соціологія, політологія, психологія, мистецтвознавство. – 2005. - № 2. – С. 23-25.

Тема 3. Гендерні студії в сучасних суспільно-поведінкових науках.

1. Гендерний аспект соціально-поведінкових дисциплін;
2. Гендер: політичний аспект;
3. Новітні підходи до трактування та осмислення гендеру у політичній науці.
4. Поняття статі та гендеру: антропологічні, психологічні, філософські, політологічні підходи.

Основні поняття: гендерні студії, політичний аспект гендеру. Новітні підходи до трактування гендеру.

Література:

1. Баллінгтон, Дж. (2011). Розширення прав і можливостей жінок з метою посилення політичних партій: Посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті. Програма розвитку ООН, Національний демократичний інститут. <http://issuu.com/undpukraine/docs/empowering-women-politparties-ua/1>
2. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення. – К., 2010. – 192 с.
3. Гендерні аспекти державної служби : монографія / [М. І. Пірен, Н. В. Грицяк, Т. Е. Василевська, О. М. Іваницька] ; за заг. ред. Богдана Кравченка. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. 336 с.
4. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Наталя Грицяк. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 384 с.

Тема 4. Історичні форми вияву гендерної нерівності в політиці

1. Дискурс гендеру в політиці: історична ретроспектива;
2. Механізм забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок;
3. Основні досягнення, проблеми та невдачі щодо сприяння гендерній рівності та розширення прав і можливостей жінок.
4. Асиметрія гендерної соціалізації. Гендерна стигматизація дітей.
5. Психологічний аналіз гендерної асиметрії у системі політико-владних відносин.

Основні поняття: дискурс гендеру, механізм забезпечення рівності, гендерна рівність, асиметрія гендерної соціалізації, стигматизація, гендерна асиметрія.

Література:

1. Анупрієнко О. Гендерна сегрегація в державному управлінні : пошук шляхів подолання / О. Анупрієнко // Вісник національної академії державного управління при Президенті України. – 2007. - № 4. – С. 216-224.
2. Галанець О. Управління гендерними процесами в державній політиці / О. Галанець // Віче. – 2009. - № 6. – С. 7-9.
3. Гендерний розвиток в Україні: Реалії і перспективи. UNDP, UN in Ukraine, 2003 // насильство на гендерній основі: загрози та шляхоподолання. – С. 70-78.
4. Георгізова І. Становище державної політики України щодо забезпечення прав жінок / І. Георгізова // Право України. – 2006. - № 10. – С.106-10.

Тема 5. Політико-філософські течії, що звертаються до проблем статі та гендеру. Фемінізм.

1. Філософсько-політичний підхід до трактування «гендеру»;
2. Досвід зарубіжних країн у побудові гендерних стратегій;
3. Світові тенденції гендеризації і пріоритети гендерної політики в Європі.
4. Феномен організованого жіночого руху, його історія.
5. Сутність та специфіка понять “жіночий рух” та “фемінізм”.
6. Перші жіночі політичні організації в європейських країнах та США (фемінізм першої хвилі).
7. Друга хвиля феміністського руху на Заході.

Основні поняття: зарубіжні гендерні студії, гендерна стратегія, жіночий рух, фемінізм, хвилі фемінізму.

Тема 6. Третя хвиля фемінізму. Включення проблематики ЛГБТ в жіночий рух.

1. Особливості фемінізму та гендерних практик під час третьої хвилі фемінізму;

2. Проблематика ЛГБТ та жіночого руху;
3. Фемінізм як джерело гендерної політики.
4. Постмодерністський фемінізм «третьої хвилі».

Основні поняття: фемінізм, гендерні практики, ЛГБТ, «третья хвиля» фемінізму.

Література:

1. Анупрієнко О. Гендерна сегрегація в державному управлінні : пошук шляхів подолання / О. Анупрієнко // Вісник національної академії державного управління при Президентіві України. – 2007. - № 4. – С. 216-224.
2. Галанець О. Управління гендерними процесами в державній політиці / О. Галанець // Віче. – 2009. - № 6. – С. 7-9.
3. Гендерний розвиток в Україні: Реалії і перспективи. UNDP, UN in Ukraine, 2003 // насильство на гендерній основі: загрози та шляхоподолання. – С. 70-78.
4. Георгізова І. Становище державної політики України щодо забезпечення прав жінок / І. Георгізова // Право України. – 2006. - № 10. – С.106-10.

Тема 7. Гендерні стереотипи в політиці.

1. Трансформація соціальних ролей чоловіків та жінок;
2. Гендерна паритетність;
3. Гендерні стереотипи – як ресурс обмеження та контролю влади.

Основні поняття: гендерні стереотипи, гендерна паритетність, владні обмеження.

Література:

1. Петришина Л. Гендерна політика в Україні : між деклараціями та реальністю / Л. Петришина // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 31-35.
2. Пехник А. Гендерний розвиток в Україні : напрямки та перспективи / А. Пехник // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 39-41.
3. Попов М. Механізми державного управління в сфері гендерної політики : міжнародний досвід та перспективи України / М. Попов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 65-77.
4. Попов М. Пріоритети та напрямки реформування інституційних механізмів державного управління гендерною політикою / М. Попов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Видво ХарРІНАДУ „Магістр”, 2006. - № 1 (27). – С. 125-133.

Тема 8. Проблема правового статусу та рівності за гендерною ознакою

1. Законодавча база щодо забезпечення гендерної рівності;
2. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності;
3. Стратегії гендерної рівності.

Основні поняття: законодавча база, гендерна рівність, стратегії гендерної рівності.

Література:

1. Стрельник О. Поняття соціального потенціалу в інтерпретації проблеми гендерної нерівності / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. - № 4. – С. 147-160.
2. Сулімова С. Введення квотування як шлях досягнення паритету жінок та чоловіків в українському суспільстві / С. Сулімова // Актуальні проблеми державного управління. Вип. 3 (27). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – С. 91–97.
3. 50/50 : сучасне гендерне мислення : словник / Т. Мельник, Л. Кобелянська. – К. : К.І.С., 2005. – 280 с.
4. Тельник М. Гендерна рівність як показник розвиненості суспільства / М. Тельник // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 90-94.

Тема 9. Політична участь, поведінка, культура та гендер

1. Трансформація інституту політичної участі;
2. Просвітницькі кампанії та підтримка участі жінок у політиці;
3. Якість політичної діяльності чоловіків та жінок
4. Патріархат як соціальна система та універсальна структура панування.
5. Традиційний (патріархатний), модерний та постмодерний типи гендерних відносин.
6. Характеристика поняття “гендерного розриву” (gender gap).

Тема 10. Гендерне питання у виборчому процесі

1. Представництво жінок та чоловіків у виборчих списках;
2. Гендерна диспропорція;
3. «Позитивна дискримінація» як фактор обмеження жіночого представництва в політиці.
4. Зміст поняття «гендерна рівність».
5. Вимір гендерної рівності: Основні підходи і технології.
6. Поняття гендерної експертизи та гендерної статистики.

Основні поняття: виборчий процес, виборчі списки, виміри гендерної рівності, гендерна статистика, гендерна експертиза.

Література:

1. Москаленко В.В. Гендерна культура та стереотипи в політиці // Гендерні аспекти професійної та соціально-психологічної підготовки дипломатів: Науково-метод. зб. – Дипл. Академ. Укр. При МЗС України. – Київ, 2000.
2. Скоблик Н. Гендер і влада / Н. Скоблик // Віче. – 2008. - № 1. – С. 61-64. 55.
3. Стрельник О. Гендерна нерівність: теоретико-методологічні підходи до інтерпретації / О. Стрельник // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2005. - № 4. – С. 147 – 154.

Тема 11. Гендер та лідерство. Фемінні та маскулінні риси в образі лідера

1. Гендерний аспект політичного лідерства;
2. Формування образу політичного лідера: фемінні та маскулінні ознаки.
3. Соціокультурні моделі фемінності-маскулінності.
4. Жінки-політики у світовій історії.
5. Гендерна політика в країнах світу (спільне й відмінне).
6. Місце та роль жінок у політичному житті незалежної України.

Основні поняття: політичне лідерство, політичне лідерство, політичне лідерство жінок, фемінність, маскулінність, соціо-культурні моделі.

Література:

1. Галустян, Ю. М. (2014). Функціонування національного механізму реалізації гендерної політики: Аналітичний звіт за результатами проведення інтерв'ю з експертами у галузі гендерної політики; за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні. http://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/CEDAW_3%20surveys_%20UKR.pdf
2. Карась, Т. (2014). Чи є для жінки місце у політиці або гендерні квоти: бути чи не бути? Я : гендерний журнал, 2, 31-34. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3366>
3. Маєрчик М. Розвиток теорій гендеру і статі : [розділ книги]: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15668>
4. Марценюк Т. Діалог "Україна - Захід" у гендерній площині: огляд дискурсивних моментів семінару про участь жінок у політиці, або чому неможливо танцювати балет на футбольному полі: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1397>
5. Марценюк Т. Антигендерні ініціативи на локальному рівні: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2006>
6. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам: Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12117>
7. Марценюк Т. Феміністичний активізм в Україні у XXI столітті (фрагмент книги "Чому не варто боятися фемінізму"): Електронний ресурс: URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14813>
8. Марценюк, Т. О., Оксамитна, С. М. (2019). Громадська думка щодо гендерних квот та жінок у політиці в Україні. Наукові записки НаУКМА. Соціологія, 2, 3-15. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16768>

Тема 12. Гендерні аспекти міжнародної політики. Поняття гендерної політики держави.

1. Гендерні аспекти державної політики;
2. Питання гендерної рівності у стратегіях європейських та міжнародних інституцій;
3. Гендерні стереотипи в суспільній свідомості і в політиці.
4. Гендерне питання в майбутньому: футурологічний прогноз.
5. Європейські цінності і гендерний аспект.

Основні поняття: гендерна рівність, гендерні стереотипи, європейські цінності, футурологічний прогноз.

Література:

1. Лазар І. Особливості розвитку гендерних теорій і концепцій / І. Лазар // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Видво ХарРІНАДУ „Магістр”, 2006. - № 2 (28) – Ч.1. – С. 268-277.
2. Попов М. Механізми державного управління в сфері гендерної політики : міжнародний досвід та перспективи України / М. Попов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 65-77.
3. Мельник Т. Гендер у світовій і національній думці / Т. Мельник // Науковий світ. – 2005. - № 12. – С. 2-4.

Тема 13. Гендерна політика в стабільних демократіях, традиційному та посткомуністичному суспільствах. Проблеми та виклики гендерної політики України.

1. Гендерна політика в суспільстві;
2. Гендерна політика в Україні: проблеми формування і реалізації.
3. Залучення жінок у політику (країни ЄС та Україна).
4. Громадська думка в Україні про гендерне питання.

Основні поняття: гендерна політика України, гендерне питання, зарубіжна практика.

Література:

1. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України // За матеріалами міжнародного наукового семінару «Жінки в політиці: міжнародний досвід для України» (Київ, НаУКМА, 7 жовтня 2005 року). – К.: Атіка, 2006. – 272с.
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 52. – С. 2093-2015.
3. Кампанія Ради Європи боротьби з насильством по відношенню до жінок включно із насильством у сім'ї / Підготовлено до парламентських слухань «Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства». – Верховна Рада України, 21 листопада 2006 року (неофіційний переклад). – Київ, 2006. – 94 с.
4. Кіммель М. Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003.
5. Кон И. Гегемонная маскулинность как фактор мужского (не)здоровья // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - №4. – С. 5016.
6. Кормич Л. Правовий статус жінки в Україні : гендерний вимір / Л. Кормич // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Одеса : ПП „Фенікс”, 2005. – Вип. 24. – С. 3-24.

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Жіноче політичне лідерство в сучасному світі: особливості стилів.	4
2	Гендерна асиметрія в політиці: моделі гендерної диференціації.	4
3	Три типи уявлень про сексуальність людини: традиціоналістське (християнське), ліберальне та гедоністичне.	4
4	Суфражизм як основний напрямок фемінізму.	4
5	Соціокультурні моделі фемінности-маскулінності.	4
6	Жінки-політики у світовій історії.	4
7	Гендерний дисбаланс: чи існує він в Україні?	4
8	Гендерне питання в майбутньому: футурологічний прогноз	4
9	Чоловіча дискримінація: мотиви і наслідки політико-соціальної регресії.	4
10	Політична культура і гендер.	4
11	Гендерний аналіз програмних положень політичних партій в Україні.	4
12	Гендерний аналіз програмних положень політичних партій в Європі.	3
13	Жінка як представник молодшої генерації політиків: жіночі символи в політиці.	4
	Разом:	51

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, якості виконання домашніх завдань, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни „Сучасні теорії політичних змін та розвитку” оцінюється за п'ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та контрольний замір знань. Одержаний результат множимо на коефіцієнт 10. За семестр студент набирає до 50 балів.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Есе (письмова робота, оформлена відповідно до вимог).

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за контрольний замір знань є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

Контрольний замір знань

Контрольний замір знань проводиться відповідно до графіка навчального процесу.

Оцінка виставляється з урахуванням результатів проведеного контрольного заходу. Використовується п'ятибальна шкала оцінювання.

Контрольні заходи з дисципліни „Сучасні теорії політичних змін та розвитку” проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи проводяться у вигляді письмової контрольної роботи. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми контролю: письмові завдання, усні колоквиуми та ін.

До контрольного заходу студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити самостійні завдання, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль

Позитивна оцінка поточної успішності за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни „Сучасні теорії політичних змін та розвитку” передбачена така форма звітності, як залік. Протягом семестру студент може набрати до 50 балів. На заліку – максимально 50 балів. Для допуску до заліку студент повинен набрати за результатами поточного і модульного контролю не менше 26 балів.

Залік може бути виставлений за результатами поточного контролю за результатами співбесіди зі студентом.

Залік проводиться в усній формі.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком, становить за поточну успішність 50 балів. На заліку студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Залік
Змістовий модуль 1						50	50
1	2	3	4	5	6		

1, 2 ... 13 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за заїлкову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	зараховано
4 (добре)	81-89	B	зараховано
	71-80	C	зараховано
3 (задовільно)	61-70	D	зараховано
	51-60	E	зараховано
2 (незадовільно)	25-50	FX	незараховано
	0-24	F	незараховано без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Значення поняття «гендер».
2. Психологічні концепції гендера.
3. Соціологічні парадигми гендера.
4. Перешкоди до встановленню паритетного суспільства в Україні.
5. Суб'єктами гендерної політики?
6. Фактори впливу на формування і реалізацію гендерної політики.
7. Пріоритетні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок.
8. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства.
9. Особливості гендерного підходу до аналізу соціальних процесів у суспільстві: світовий досвід для України.
10. Гендерні стереотипи і їх вплив на діяльність державних службовців.
11. Формування гендерної культури в суспільстві: державно-управлінський аспект.
12. Управління гендерними процесами в державній політиці.
13. Роль організацій громадянського суспільства у впровадженні гендерної рівності.
14. Гендерна освіта в професійній підготовці державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування.
15. У чому полягає значення гендерного підходу до суспільного розвитку?
16. Вплив гендерних стереотипів на соціалізацію особистості.
17. Прояв гендерного аспекту у культурі державного управління?
18. Завданням державного управління із забезпечення ходу реалізації заходів у сфері здійснення гендерної рівності.
19. Наслідки гендерної нерівності в політиці в Україні.

20. Механізми досягнення гендерної рівності.
21. Гендерна статистика.
22. Конституційні гарантії рівноправності.
23. Прискорення міжнародних гендерних трансформацій.
24. Бар'єри на шляху до змін у сфері гендерних відносин.
25. Гендерного інтегрування.
26. Впровадження гендерних стратегій в країнах ЄС.
27. Впровадження гендерних стратегій в Скандинавських країнах.
28. Впровадження гендерних стратегій в країнах СНД.
29. Впровадження гендерної політики в діяльності органів державної влади.
30. Стратегія гендерної політики в Україні.